

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος του συγγραφέα στη 2η έκδοση</i>	vii
<i>Πρόλογος του συγγραφέα στην 1η έκδοση</i>	ix
<i>Πίνακας συντομογραφιών</i>	xxxiii

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	3
---	---

---

§ 1. ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	3
I. Εισαγωγικά, 3	
II. Το δίκαιο ως άθροισμα δεοντολογικών και επιτακτικών κανόνων, 4	
III. Το δίκαιο ως παράγων ρύθμισης της κοινωνικής συμβίωσης, 6	
IV. Τα υποκείμενα του δικαίου, 11	
V. Η προέλευση του δικαίου, 11	
VI. Ένας πρώτος ορισμός του δικαίου, 13	
§ 2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	15
I. Ρύθμιση εξωτερικής συμπεριφοράς, 15	
1. Έννοια, 15	
2. Ρύθμιση νομικά σημαντικών σχέσεων, 16	
3. Ανάγκη διεύρυνσης του αντικειμένου ρύθμισης του δικαίου, 17	
II. Ρύθμιση επιτακτική, 18	
III. Ρύθμιση ετερόνομη, 19	
IV. Ρύθμιση εξαναγκαστή, 19	
1. Έννοια, 19	
2. Είδη κυρώσεων, 21	
V. Ρύθμιση γενική και αφηρημένη, 23	
VI. Ρύθμιση δίκαιη, 24	
§ 3. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	26
I. Εισαγωγικά, 26	
II. Δίκαιο και ηθική, 27	
1. Έννοια ηθικής, 27	
2. Ομοιότητες μεταξύ δικαίου και ηθικής, 27	
3. Διαφορές μεταξύ δικαίου και ηθικής, 28	
4. Συνέπειες των διαφορών, 31	
5. Αλληλεπίδραση μεταξύ δικαίου και ηθικής, 32	

III. Δίκαιο και εθιμοτυπία, 33	
1. Έννοια της εθιμοτυπίας, 33	
2. Σχέση προς το δίκαιο, 34	
3. Η επίδραση της εθιμοτυπίας στο δίκαιο, 34	
4. Κώδικες Δεοντολογίας, 35	
§ 4. ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	37
I. Έννοια και διακρίσεις των πηγών του δικαίου, 37	
II. Οι πρωτογενείς πηγές του δικαίου, 38	
1. Το Σύνταγμα, 38	
2. Ο νόμος, 38	
3. Το έθιμο, 42	
4. Γενικώς αναγνωρισμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, 45	
5. Δίκαιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, 45	
III. Οι δευτερογενείς πηγές του δικαίου, 47	
1. Διεθνείς συμβάσεις, 47	
2. Συλλογικές συμβάσεις εργασίας, 47	
3. Καλή πίστη, 48	
4. Χρηστά ήθη, 49	
5. Συνήθειες και συναλλακτικά ήθη, 50	
IV. Ιεράρχηση των πηγών του δικαίου, 50	
V. Ο ρόλος της νομολογίας των δικαστηρίων, 52	
1. Η νομολογία δεν αποτελεί πηγή του δικαίου, 52	
2. Η συμβολή του δικαστή στη διάπλαση του δικαίου, 54	
§ 5. Η ΙΣΧΥΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.	57
I. Έννοια, 57	
II. Όρια ισχύος, 58	
1. Τοπική ισχύς του δικαίου, 58	
2. Χρονική ισχύς του δικαίου, 59	
3. Προσωπική ισχύς του δικαίου, 60	
4. Αντικειμενική ισχύς του δικαίου, 60	
III. Το θεμέλιο της ισχύος του δικαίου, 61	
1. Θεωρίες εξαναγκασμού, 61	
2. Νομικές θεωρίες, 63	
3. Κοινωνιολογικές θεωρίες, 64	
4. Συμβατικές θεωρίες, 65	
5. Φιλοσοφικές θεωρίες, 66	
6. Οι θεωρίες του ωφελιμισμού, 69	
IV. Αποτίμηση των θεωριών για το θεμέλιο ισχύος του δικαίου, 70	
§ 6. ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: Η ΔΙΑΠΑΛΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ «ΘΕΤΙΚΟ»	
ΚΑΙ ΣΤΟ «ΦΥΣΙΚΟ» ΔΙΚΑΙΟ.	73
I. Το πρόβλημα, 73	
II. Τα δύο βασικά ρεύματα: Νομικός θετικισμός και νομικός ιδεαλισμός, 74	
1. Ο νομικός θετικισμός, 74	

2. Ο νομικός ιδεαλισμός, 77	
III. Η προσέγγιση των δύο τάσεων, 81	
§ 7. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	85
I. Η ενότητα της έννομης τάξης, 85	
II. Ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο, 87	
1. Έννοια, 87	
2. Πρακτική σημασία της διάκρισης, 89	
3. Κριτήρια της διάκρισης, 90	
4. Κλάδοι του ιδιωτικού δικαίου, 91	
5. Κλάδοι του δημοσίου δικαίου, 93	
III. Εσωτερικό και διεθνές δίκαιο, 94	
IV. Ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο, 95	
<hr/>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	99
<hr/>	
§ 8. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΔΙΚΑΙΟΥ	99
I. Έννοια του κανόνα δικαίου, 99	
II. Η δομή του κανόνα δικαίου, 100	
1. Ο κανόνας δικαίου ως υποθετική πρόταση, 100	
2. Το πραγματικό, 102	
3. Η έννομη συνέπεια, 103	
III. Το αξιολογικό στοιχείο των κανόνων δικαίου, 104	
IV. Ατελείς κανόνες δικαίου και αρχές του δικαίου, 106	
1. Ατελείς κανόνες δικαίου, 106	
2. Αρχές του δικαίου, 107	
§ 9. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ	109
I. Εισαγωγικά, 109	
II. Κανόνες γενικοί και ειδικοί, 109	
III. Κανόνες απαγορευτικοί, επιτακτικοί και επιτρεπτικοί, 111	
1. Απαγορευτικοί κανόνες, 111	
2. Επιτακτικοί κανόνες, 111	
3. Επιτρεπτικοί κανόνες, 111	
IV. Κανόνες αναγκαστικοί και ενδοτικοί, 112	
1. Αναγκαστικοί κανόνες, 112	
2. Ενδοτικοί κανόνες, 114	
V. Κανόνες αυστηροί και επιεικείς, 116	
1. Αυστηροί κανόνες, 116	
2. Επιεικείς κανόνες, 116	
VI. Ειδικές κατηγορίες κανόνων δικαίου, 117	
1. Ερμηνευτικοί κανόνες, 117	
2. Νόμιμα τεκμήρια, 118	
3. Πλάσματα δικαίου, 118	
4. Γενικές ρήτρες, 119	

§ 10. ΕΝΑΡΞΗ ΚΑΙ ΛΗΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ	121
I. Η έναρξη της ισχύος των κανόνων δικαίου, 121	
II. Η αναδρομική ισχύς του νόμου, 122	
1. Ο κανόνας: Ο νόμος ορίζει για το μέλλον, 122	
2. Η κάμψη του κανόνα, 123	
III. Η λήξη της ισχύος των κανόνων δικαίου, 125	
IV. Έναρξη και λήξη της ισχύος του εθίμου, 128	
§ 11. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ	129
I. Έννοια και μορφές της εφαρμογής του δικαίου, 129	
II. Τα επιμέρους στάδια της εφαρμογής του δικαίου, 131	
1. Διερεύνηση του ιστορικού της υπόθεσης, 131	
2. Νομικός χαρακτηρισμός των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών, 133	
3. Αναζήτηση και ερμηνεία του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου, 134	
4. Υπαγωγή των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών στον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου, 135	
III. Παραδείγματα εφαρμογής του δικαίου, 136	
§ 12. Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΚΕΝΩΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	139
I. Έννοια της ερμηνείας, 139	
II. Κριτήρια ερμηνείας, 141	
1. Το γράμμα, 141	
2. Το σύστημα, 141	
3. Ο σκοπός (το τέλος, ratio), 143	
4. Η ιστορία, 144	
5. Η σχέση μεταξύ των περισσότερων κριτηρίων, 145	
6. «Λογικά» ερμηνευτικά επιχειρήματα, 146	
III. Πλήρωση των κενών του δικαίου, 146	
1. Ακούσια κενά, 147	
2. Εκούσια κενά, 148	
<hr/>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. Η ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	151
§ 13. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ	151
I. Νομική επιστήμη και νομικοί επιστήμονες, 151	
II. Οι απαρχές της νομικής επιστήμης, 152	
III. Χαρακτηριστικά της νομικής επιστήμης, 155	
§ 14. Η ΝΟΜΙΚΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ	159
I. Έννοια, 159	
II. Βασικά χαρακτηριστικά, 160	
III. Αποστολή, 161	
1. Η ερμηνεία των κανόνων δικαίου, 162	
2. Η συστηματοποίηση του δικαίου, 162	
3. Η περαιτέρω διάπλαση ή μετάπλαση του δικαίου, 163	
4. Η κριτική αξιολόγηση του ισχύοντος δικαίου, 165	

§ 15. ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ.	167
I. Εισαγωγικά, 167	
II. Συγγενείς κλάδοι, 167	
1. Ιστορία του δικαίου, 167	
2. Συγκριτική των δικαίων ή νομική συγκριτική, 168	
3. Φιλοσοφία του δικαίου, 169	
4. Νομική μεθοδολογία ή μεθοδολογία του δικαίου, 171	
5. Πολιτική του δικαίου, 171	
6. Κοινωνιολογία του δικαίου, 172	
III. Βοηθητικές επιστήμες, 174	
1. Η εγκληματολογία, 174	
2. Η ψυχιατρική και η ιατρική, 175	
3. Η οικονομική, 175	
4. Η πληροφορική, 175	
§ 16. ΕΙΝΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ;.	177
I. Ο σπόρος της αμφισβήτησης, 177	
II. Λόγοι αμφιβολίας για την επιστημονικότητα της Νομικής, 178	
1. Το μεταβλητό του δικαίου, 178	
2. Η σχετικότητα της γνώσης γύρω από το δίκαιο, 181	
III. Η γνώση γύρω από το δίκαιο ως επιστημονική γνώση, 186	
1. Συστηματικότητα, 186	
2. Μεθοδικότητα, 187	
3. Θεμελίωση, 187	
§ 17. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.	189
I. Θέση του προβλήματος, 189	
II. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ δικαίου και πολιτικής, 191	
1. Το δίκαιο ως μέσο άσκησης πολιτικής, 191	
2. Το δίκαιο ως «καθρέφτης» του πολιτικού συστήματος, 192	
3. Η πολιτική ως δύναμη επιβολής του δικαίου, 193	
4. Το δίκαιο ως φραγμός στην άσκηση της πολιτικής, 194	
5. Το δίκαιο ως αποτέλεσμα πολιτικής διαπάλης, 194	
6. Η εφαρμογή του δικαίου ως μια διαδικασία με πολιτικές επιπτώσεις, 195	
7. Η κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα ως «πηγή» δικαίου, 195	
III. Η επίπτωση της αλληλεξάρτησης δικαίου και πολιτικής στον τρόπο εργασίας του νομικού, 196	
1. Η ερμηνεία των κανόνων δικαίου, 196	
2. Η περαιτέρω διάπλαση του δικαίου, 197	
3. Η εφαρμογή του δικαίου από τον δικαστή, 198	
IV. Συμπέρασμα, 200	
§ 18. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ	202
I. Η οικονομική επιστήμη και η υποβοήθηση του έργου της Νομικής, 202	
II. Η οικονομική ανάλυση του δικαίου, 204	
1. Έννοια, 204	
2. Βασικές θέσεις, 206	
3. Αποτίμηση, 208	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ	215
§ 19. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	215
I. Έννοια, 215	
II. Στοιχεία, 216	
§ 20. ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	220
I. Τι είναι πολίτευμα, 220	
1. Έννοια, 220	
2. Διακρίσεις, 220	
II. Το πολίτευμα της Ελλάδας, 222	
1. Δημοκρατία, 222	
2. Αντιπροσωπευτική, 223	
3. Κοινοβουλευτική, 224	
4. Προεδρευόμενη, 225	
§ 21. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.	226
I. Τι είναι Σύνταγμα, 226	
II. Το Σύνταγμα της Ελλάδας, 227	
1. Θέση σε ισχύ και περιεχόμενο, 227	
2. Η αναθεώρηση του Συντάγματος, 229	
3. Ο αντισυνταγματικός νόμος, 229	
§ 22. Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	232
I. Οι τρεις «λειτουργίες» του κράτους, 232	
II. Τι σημαίνει διάκριση των λειτουργιών, 233	
III. Η διάκριση των λειτουργιών στο ελληνικό Σύνταγμα, 235	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	239
§ 23. ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΩΜΑ	239
I. Ποιοι αποτελούν το εκλογικό σώμα, 239	
II. Η εκλογή των βουλευτών, 240	
1. Εκλογικός νόμος και εκλογικές περιφέρειες, 240	
2. Οι συνταγματικές αρχές της ψηφοφορίας, 242	
3. Το εκλογικό σύστημα, 246	
4. Ο έλεγχος του κύρους των βουλευτικών εκλογών, 249	
III. Η εκλογή των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης, 250	
IV. Η εκλογή των ευρωβουλευτών, 251	
§ 24. Η ΒΟΥΛΗ	253
I. Η Βουλή ως σώμα, 253	
1. Οι σχηματισμοί της Βουλής, 253	

2. Συνεδριάσεις και λήψη αποφάσεων, 255	
II. Το πρόσωπο του βουλευτή, 256	
1. Ποιος μπορεί να εκλεγεί βουλευτής, 256	
2. Οι βουλευτές ως αντιπρόσωποι του Έθνους, 258	
3. Η βουλευτική ασυλία, 259	
III. Οι αρμοδιότητες της Βουλής, 261	
1. Η θέσπιση των νόμων, 261	
2. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος, 264	
3. Δικαστικές και διοικητικές αρμοδιότητες, 265	
4. Η λήξη της θητείας της Βουλής, 266	
§ 25. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	268
I. Ποιοι αποτελούν την κυβέρνηση, 268	
1. Ο πρωθυπουργός, οι υπουργοί και οι υφυπουργοί, 268	
2. Προσόντα και ασυμβίβαστα, 270	
II. Πώς αναδεικνύεται η κυβέρνηση, 271	
1. Διορισμός με προεδρικό διάταγμα, 271	
2. Εντολή σχηματισμού κυβέρνησης και διερευνητικές εντολές, 272	
III. Η ευθύνη των μελών της κυβέρνησης, 273	
1. Πολιτική ευθύνη, 273	
2. Ποινική ευθύνη, 274	
3. Αστική ευθύνη, 276	
IV. Η απαλλαγή της κυβέρνησης από τα καθήκοντά της, 276	
§ 26. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	278
I. Η εκλογή του Προέδρου, 278	
1. Εκλογή από τη Βουλή, 278	
2. Προσόντα εκλογιμότητας, 280	
II. Η θέση του Προέδρου στο πολίτευμα, 280	
1. Ο Πρόεδρος ως «ρυθμιστής του πολιτεύματος», 280	
2. Οι αρμοδιότητες του Προέδρου, 282	
III. Η ευθύνη του Προέδρου, 284	
<hr/>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ)	287
<hr/>	
§ 27. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	287
I. Τι είναι η δημόσια διοίκηση, 287	
II. Το διοικητικό δίκαιο, 288	
§ 28. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.	291
I. Γενικοί κανόνες οργάνωσης, 291	
1. Το αποκεντρωτικό σύστημα, 291	
2. Ιεραρχικός έλεγχος και διοικητική εποπτεία, 292	
II. Το νομικό πρόσωπο του κράτους, 294	
1. Κεντρική διοίκηση, 294	

- 2. Περιφερειακή διοίκηση, 296
  - III. Οι αυτοδιοικούμενοι δημόσιοι οργανισμοί, 297
    - 1. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), 297
    - 2. Άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, 298
    - 3. Δημόσιες επιχειρήσεις, 299
  - IV. Οι ανεξάρτητες διοικητικές αρχές, 300
- § 29. Η ΚΥΡΙΑ ΜΟΡΦΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ: Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ 303
- I. Τι είναι διοικητική πράξη, 303
    - 1. Στοιχεία της έννοιας, 303
    - 2. Ατομική και κανονιστική διοικητική πράξη, 306
  - II. Τα χαρακτηριστικά της διοικητικής πράξης, 308
    - 1. Τεκμήριο νομιμότητας, 308
    - 2. Εκτελεστότητα, 309
  - III. Η διαδικασία έκδοσης της διοικητικής πράξης, 311
    - 1. Έκδοση και ισχύς, 311
    - 2. Πρόσθετες εγγυήσεις υπέρ του διοικουμένου στις ατομικές διοικητικές πράξεις, 313
- § 30. ΤΑ ΜΕΣΑ ΑΜΥΝΑΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ 316
- I. Εισαγωγικά, 316
  - II. Οι διοικητικές προσφυγές, 317
    - 1. Απλή, 317
    - 2. Ειδική, 318
    - 3. Ενδικοφανής, 319
  - III. Η αναφορά στον Συνήγορο του Πολίτη, 320
  - IV. Τα ένδικα βοηθήματα ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, 321
    - 1. Η αίτηση ακυρώσεως, 321
    - 2. Η υπαλληλική προσφυγή, 323
    - 3. Η προσφυγή ουσίας στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, 324
    - 4. Η ανακοπή, 325
    - 5. Η αγωγή, 326
- § 31. ΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ 327
- I. Οι διοικητικές διαφορές, 327
  - II. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, 329
  - III. Τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, 330
  - IV. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, 332

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ. Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ . . . 347

- § 32. ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ 337
- I. Έννοια και σημασία, 337
  - II. Κλάδοι, 338
  - III. Πηγές, 340
- § 33. ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ: Ο ΠΥΡΗΝΑΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ. 342
- I. Ο άνθρωπος ως υποκείμενο δικαίου, 342
    1. Η ικανότητα δικαίου, 342
    2. Αρχή και τέλος της ζωής του ανθρώπου, 343
    3. Η εξατομίκευση του προσώπου, 345
    4. Η ικανότητα για δικαιοπραξία, 349
  - II. Η προσωπικότητα και η προστασία της, 352
    1. Έννοια και δικαιούχοι, 352
    2. Εκδηλώσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας, 353
    3. Προσβολή και προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας, 355
  - IV. Ο θαυμαστός κόσμος των προσωπικών δεδομένων, 357
    1. Έννοια, 357
    2. Προστατευτικό πλαίσιο, 359
- § 34. ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ:
ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ. 363
- I. Τα νομικά πρόσωπα ως υποκείμενα δικαίου, 363
    1. Έννοια και διακρίσεις των νομικών προσώπων, 363
    2. Ικανότητα, σύσταση, έδρα και επωνυμία των νομικών προσώπων αστικού δικαίου, 366
    3. Διοίκηση του νομικού προσώπου, 368
    4. Δικαιοπραξίες του νομικού προσώπου, 368
    5. Ευθύνη του νομικού προσώπου, 369
    6. Τέλος του νομικού προσώπου, 370
  - II. Το σωματείο, 371
    1. Έννοια και σύσταση, 371
    2. Η ιδιότητα του μέλους του σωματείου, 373
    3. Όργανα του σωματείου, 374
    4. Διάλυση του σωματείου, 376
  - III. Το ίδρυμα, 377
    1. Έννοια, 377
    2. Σύσταση, 377
    3. Κτήση περιουσίας, 378
    4. Διοίκηση, ωφελούμενοι, διάλυση, 379
  - IV. Αστική εταιρεία, 379
  - V. Κοινοπραξία, 380

§ 35. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	382
I. Η έννοια του δικαιώματος, 382	
1. Το δικαίωμα και ο φορέας του, 382	
2. Η υποχρέωση ως «η άλλη όψη» του δικαιώματος, 383	
II. Διακρίσεις των δικαιωμάτων, 385	
1. Ενοχικά, εμπράγματα, οικογενειακά και κληρονομικά δικαιώματα, 385	
2. Απόλυτα, σχετικά και διαπλαστικά δικαιώματα, 387	
III. Κτήση και άσκηση του δικαιώματος, 388	
1. Πώς αποκτά κανείς το δικαίωμα, 388	
2. Τρόποι άσκησης του δικαιώματος, 389	
3. Άσκηση και κατάχρηση, 390	
IV. Απόλυτα και απόσβεση του δικαιώματος, 392	
1. Μεταβίβαση, 392	
2. Παραγραφή, 392	
3. Απόσβεση, 394	
4. Αποδυνάμωση δικαιώματος, 396	
V. Προσβολή και προστασία του δικαιώματος, 397	
1. Προσβολή του δικαιώματος, 397	
2. Δικαστική προστασία, 397	
3. Αυτοδύναμη προστασία, 398	
§ 36. Η ΕΝΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΟΧΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	400
I. Η ενοχή, 400	
II. Το ενοχικό δίκαιο, 401	
III. Η «ανώμαλη εξέλιξη» της ενοχής, 402	
1. Έννοια, 402	
2. Αδυναμία παροχής, 403	
3. Υπερημερία οφειλέτη, 404	
4. «Παροδική» αδυναμία παροχής, 404	
5. Πλημμελής εκπλήρωση της παροχής, 405	
6. Υπερημερία του δανειστή, 406	
7. Η αρχή της υπαιτιότητας, 406	
IV. Η σύμβαση ως βασικότερη πηγή ενοχών, 408	
1. Έννοια, 408	
2. Διακρίσεις, 409	
§ 37. ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ	412
I. Εισαγωγικά, 412	
II. Συμβάσεις που σκοπούν σε εκποίηση, 413	
1. Η πώληση, 413	
2. Η δωρεά, 417	
3. Η γονική παροχή, 418	
III. Συμβάσεις παραχώρησης χρήσης, 419	
1. Η μίσθωση του πράγματος, 419	
2. Το δάνειο, 421	
3. Το χρησιδάνειο, 422	

IV. Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, 423	
1. Η σύμβαση εργασίας, 423	
2. Η σύμβαση έργου, 423	
3. Η εντολή, 424	
4. Η μεσιτεία, 425	
5. Η σύμβαση ιατρικής αγωγής, 425	
V. Συμβάσεις παροχής πίστης, 426	
1. Η εγγύηση, 426	
2. Η χρηματοδοτική μίσθωση (Leasing), 430	
§ 38. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΕΞΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥΣ	433
I. Το εμπράγματο δίκαιο, 433	
II. Τα πράγματα, 434	
1. Έννοια, 434	
2. Διακρίσεις των πραγμάτων, 434	
3. Σύνολα πραγμάτων ή περιουσίας, 437	
III. Οι σχέσεις του προσώπου προς τα πράγματα, 438	
1. Τα εμπράγματα δικαιώματα, 438	
2. Φυσική εξουσία: Νομή και κατοχή, 441	
IV. Η κυριότητα, 442	
1. Περιεχόμενο, 442	
2. Τρόποι κτήσης κυριότητας, 443	
3. Απώλεια της κυριότητας, 446	
4. Προστασία της κυριότητας, 447	
V. Οι δουλείες, 448	
1. Έννοια και είδη, 448	
2. Ειδικά η επικαρπία, 449	
VI. Η εμπράγματη ασφάλεια (το ενέχυρο και η υποθήκη), 450	
VII. Η δημοσιότητα των συναλλαγών με αντικείμενο τα ακίνητα, 452	
1. Βιβλία μεταγραφών και υποθηκών, 452	
2. Κτηματολόγιο, 453	
§ 39. Ο ΓΑΜΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	456
I. Οικογενειακό δίκαιο και οικογένεια, 456	
II. Η μνηστεία, 457	
III. Ο γάμος, 457	
1. Ικανότητα και κωλύματα, 457	
2. Τρόποι τέλεσης, 459	
3. Η ομαλή εξέλιξη του γάμου, 459	
4. Η διακοπή της συμβίωσης («διάσταση»), 462	
5. Το διαζύγιο, 463	
IV. Παιδιά από γάμο και παιδιά εκτός γάμου, 468	
1. Παιδιά γεννημένα σε γάμο, 468	
2. Παιδιά γεννημένα χωρίς γάμο, 470	
V. Η συμβίωση χωρίς γάμο: Ελεύθερη ένωση και σύμφωνο συμβίωσης, 472	

- VI. Η τεχνητή γονιμοποίηση, 473
  - VII. Υιοθεσία, 474
    - 1. Υιοθεσία ανηλίκου, 474
    - 2. Υιοθεσία ενηλίκου, 475
  - VIII. Δικαστική συμπαράσταση, 476
- § 40. Η ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ 478
- I. Το κληρονομικό δίκαιο, 478
  - II. Ο κληρονόμος ως άμεσος και καθολικός διάδοχος, 479
  - III. Η διαθήκη, 480
    - 1. Έννοια, 480
    - 2. Τα είδη της διαθήκης, 481
    - 3. Η ανάκληση της διαθήκης, 483
    - 4. Η δημοσίευση της διαθήκης, 484
  - IV. Τι γίνεται όταν δεν υπάρχει διαθήκη: Η λεγόμενη «εξ αδιαθέτου διαδοχή», 484
    - 1. Έννοια και σκοπός, 484
    - 2. Οι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι, 485
  - V. Η νόμιμη μοίρα (αναγκαστική διαδοχή), 486
    - 1. Έννοια και σκοπός, 486
    - 2. Αποκλήρωση, 488
  - VI. Τι γίνεται με τα χρέη του κληρονομούμενου (της κληρονομιάς), 488
    - 1. Κατ' αρχήν ευθύνεται ο κληρονόμος, 488
    - 2. Η δυνατότητα αποποίησης, 489
    - 3. Η αποδοχή με το ευεργέτημα «της απογραφής», 490
  - VII. Οι κληροδοσίες, 491
    - 1. Έννοια, 491
    - 2. Πώς αποκτά ο κληροδόχος, 491
  - VIII. Καταπίστευμα και τρόπος, 492
    - 1. Καταπίστευμα, 492
    - 2. Τρόπος, 493
  - IX. Τι είναι και γιατί χρειάζεται το κληρονομητήριο, 494
    - 1. Τι είναι το κληρονομητήριο, 494
    - 2. Ποιοι σκοποί επιδιώκονται με το κληρονομητήριο, 494
  - X. Προσβολή και προστασία του κληρονομικού δικαιώματος, 495
- § 41. Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ: Η ΎΠΟΧΡΕΩΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΜΙΑΣ 498
- I. Έννοια και βασικά στοιχεία της αστικής ευθύνης, 498
  - II. Ζημία και αποζημίωση, 500
    - 1. Η ζημία και τα είδη αυτής, 500
    - 2. Η αποζημίωση, 502
  - III. Ευθύνη από σύμβαση (ενδοσυμβατική ευθύνη), 504
  - IV. Ευθύνη από αδικοπράξια (αδικοπρακτική ευθύνη), 505
    - 1. Έννοια, 505
    - 2. Προϋποθέσεις, 506

- V. Η ευθύνη του προσώπου για πράξεις άλλων, 508
    - 1. Βοηθός εκπλήρωσης και προστηθείς, 508
    - 2. Η ευθύνη του εποπτεύοντος άλλων, 510
  - VI. Ευθύνη από διακινδύνευση, 510
    - 1. Έννοια, 510
    - 2. Περιπτώσεις, 511
  - VII. Ευθύνη του Δημοσίου, 512
  - VIII. Η μετακύλιση της ευθύνης σε τρίτον: Ιδιωτική και κοινωνική ασφάλιση, 513
    - 1. Ιδιωτική ασφάλιση, 513
    - 2. Κοινωνική ασφάλιση, 514
- § 42. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΞΩΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ 516
- I. Ποιες είναι οι ιδιωτικές διαφορές και πώς επιλύονται, 516
  - II. Τα πολιτικά δικαστήρια, 517
    - 1. Έννοια και διακρίσεις, 517
    - 2. Συγκρότηση, 519
    - 3. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, 521
  - III. Η πορεία της πολιτικής δίκης, 521
    - 1. Η άσκηση της αγωγής, 521
    - 2. Η συζήτηση στο ακροατήριο, 523
    - 3. Η αποδεικτική διαδικασία, 525
    - 4. Η δικαστική απόφαση, 527
  - IV. Εκούσια δικαιοδοσία και ειδικές διαδικασίες, 530
    - 1. Εκούσια δικαιοδοσία, 530
    - 2. Ειδικές διαδικασίες, 531
  - V. Ασφαλιστικά μέτρα, 532
  - VI. Τα ένδικα μέσα, 532
    - 1. Ανακοπή ερημοδικίας, 533
    - 2. Έφεση, 533
    - 3. Αναίρεση, 535
    - 4. Αναψηλάφηση, 536
  - VII. Αναγκαστική εκτέλεση, 536
    - VIII. Η προσφυγή στο δικαστήριο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Στρασβούργο, 538
  - IX. Οι εναλλακτικές (εξωδικαστικές) μορφές επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών, 540
    - 1. Εισαγωγικά, 540
    - 2. Η διαιτησία, 540
    - 3. Η διαμεσολάβηση, 542

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ 545

---

§ 43. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ 545

- I. Το εμπόριο, 545
  - 1. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εμπορίου, 545
  - 2. Οι εμπορικές πράξεις, 547

II. Οι έμποροι, 550	
1. Φυσικό πρόσωπο, 550	
2. Νομικό πρόσωπο, 551	
III. Το εμπορικό δίκαιο, 551	
1. Έννοια, 551	
2. Κλάδοι, 551	
3. Η εμπορική νομοθεσία, 552	
§ 44. ΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	554
I. Οι εταιρείες και το εταιρικό δίκαιο, 554	
II. Οι προσωπικές εταιρείες, 555	
1. Η ομόρρυθμη εταιρεία, 555	
2. Η ετερόρρυθμη εταιρεία, 556	
III. Οι κεφαλαιουχικές εταιρείες, 558	
1. Η ανώνυμη εταιρεία, 558	
2. Η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, 559	
3. Η ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρεία, 560	
IV. Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί, 561	
§ 45. Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ	563
I. Η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή, 563	
II. Ποιος είναι καταναλωτής, 564	
III. Οι βασικές ρυθμίσεις του νόμου για την προστασία των καταναλωτών, 565	
1. Οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών, 565	
2. Οι συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, 567	
3. Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, 568	
4. Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, 569	
IV. Τρόποι και μέσα προστασίας του καταναλωτή, 570	
1. Η δικαστική προστασία, 570	
2. Η εξώδικη προστασία, 572	
§ 46. ΠΤΩΧΕΥΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΑΦΕΡΕΓΓΥΟΤΗΤΑΣ	574
I. Εισαγωγικά, 574	
II. Πρόληψη αφερεγγυότητας, 575	
1. Εξωδικαστική ρύθμιση οφειλών, 575	
2. Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης, 577	
III. Πτώχευση, 579	
1. Έννοια και προϋποθέσεις της πτώχευσης, 579	
2. Οι βασικότερες συνέπειες της πτώχευσης, 581	
3. Η διαδικασία της πτώχευσης, 582	
<hr/>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ. ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ)	585
<hr/>	
§ 47. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	585
I. Έννοια και κλάδοι, 585	
II. Βασικά χαρακτηριστικά, 586	
III. Το εργατικό δίκαιο στην εποχή της οικονομικής κρίσης, 587	

§ 48. ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	589
I. Η σύμβαση εργασίας, 589	
II. Διακρίσεις, 590	
1. Σύμβαση εξαρτημένης και ανεξάρτητης εργασίας, 590	
2. Σύμβαση εργασίας ορισμένου και αορίστου χρόνου, 591	
III. Η υποχρέωση του εργαζομένου προς παροχή εργασίας, 592	
1. Περιεχόμενο, 592	
2. Παροχή πρόσθετης εργασίας, 593	
IV. Η υποχρέωση του εργοδότη προς καταβολή του μισθού, 594	
1. Έννοια και διακρίσεις του μισθού, 594	
2. Καταβολή μισθού χωρίς παροχή εργασίας, 596	
V. Η λύση της σύμβασης εργασίας, 596	
1. Σύμβαση αορίστου χρόνου, 596	
2. Σύμβαση ορισμένου χρόνου, 599	
3. Μεταβίβαση της επιχείρησης, 599	
§ 49. ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.	601
I. Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας, 601	
1. Έννοια, 601	
2. Είδη, 603	
3. Λήξη ισχύος – Μετενέργεια, 604	
II. Μεσολάβηση και διαιτησία, 605	
III. Το δικαίωμα της απεργίας, 606	
1. Έννοια, 606	
2. Όροι νομιμότητας της απεργίας, 607	
3. Συνέπειες της απεργίας στις εργασιακές σχέσεις, 608	
IV. Κανονισμοί εργασίας, 609	
<hr/>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ. ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ (ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ)	611
§ 50. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	611
I. Έννοια και αποστολή του ποινικού δικαίου, 611	
II. Η διάκριση σε ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, 612	
1. Ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, 612	
2. Δικονομικό ποινικό δίκαιο, 613	
III. Συγγενείς κλάδοι, 614	
§ 51. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ: ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΟΙΝΗ 615	
I. Το έγκλημα, 615	
1. Έννοια, 615	
2. Η λεγόμενη διχοτόμηση των εγκλημάτων, 617	
3. Η συμμετοχή στο έγκλημα, 618	
II. Η ποινή, 620	
1. Έννοια και είδη, 620	
2. Ο προσδιορισμός της ποινής, 620	

§ 52. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ	624
I. Εισαγωγικά, 624	
II. Τα αρμόδια προς διεξαγωγή της ποινικής δίκης κρατικά όργανα, 625	
1. Ο εισαγγελέας, 625	
2. Ο ανακριτής, 625	
3. Το ποινικό δικαστήριο, 626	
III. Οι διάδικοι της ποινικής δίκης, 627	
1. Ο κατηγορούμενος, 627	
2. Ο παριστάμενος προς υποστήριξη της κατηγορίας, 628	
§ 53. Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ ΞΕΚΙΝΑ: Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΩΣΗΣ	630
I. Αυτεπάγγελτη ή κατ' έγκληση δίωξη;, 630	
II. Αφετηρία είναι η πληροφορία για την τέλεση ορισμένου εγκλήματος, 631	
III. Οι ενέργειες του εισαγγελέα μόλις πληροφορηθεί τη διάπραξη εγκλήματος, 632	
IV. Η κίνηση της ποινικής δίωξης, 634	
§ 54. Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΑΝΑΚΡΙΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ	637
I. Το έργο του ανακριτή, 637	
II. Οι ανακριτικές πράξεις, 638	
III. Απολογία και προφυλάκιση του κατηγορουμένου, 639	
1. Η εξέταση του κατηγορουμένου, 639	
2. Η επιβολή περιοριστικών όρων ή προσωρινής κράτησης, 640	
IV. Ο ανακριτής ολοκλήρωσε: Οι περαιτέρω ενέργειες του εισαγγελέα, 642	
V. Η υπόθεση φτάνει στο δικαστικό συμβούλιο, 642	
§ 55. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ	644
I. Εισαγωγικά, 644	
II. Τα κατ' ιδίαν στάδια της διαδικασίας στο ακροατήριο, 645	
III. Μια «δεύτερη ευκαιρία»: Τα ένδικα μέσα κατά της απόφασης, 647	
<i>Βιβλιογραφία</i>	649
<i>Ευρετήριο</i>	661

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΕ ή Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΔ	Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Αρμ	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
Γ.Ε.ΜΗ.	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
γερμ.ΑΚ	γερμανικός Αστικός Κώδικας
ΓΟΣ	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
ΓΣ ή Γ.Σ.	Γενική Συνέλευση
Δ	Δίκη (περιοδικό)
ΔΣ ή Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας (περιοδικό)
εδ.	εδάφιο
ΕΔΔ	Επιθεώρηση Δικαίου του Δημοσίου (περιοδικό)
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
ΕΕ ή Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
ΕΕΝ	Εφημερίς Ελλήνων Νομικών (περιοδικό)
Εισ.ΝΑΚ	Εισαγωγικός Νόμος Αστικού Κώδικα
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
έκδ.	έκδοση
ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ.	επόμενα
Επ.Αρμ	Επετηρίδα Αρμενόπουλου (Επιστημονική Επετηρίδα Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης)
ΕΠΕ ή Ε.Π.Ε.	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ρώμη, 1950) που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974
Εφ.ΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου (περιοδικό)
Εφ.Αθ	Εφετείο Αθηνών
Θέμ	Θέμεις (περιοδικό)
ΙΚΕ ή Ι.Κ.Ε.	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
ΚΕΔΕ	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
κλπ.	και τα λοιπά
κοκ.	και ούτω καθεξής
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας

ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΟΔ	Μεικτό Ορκωτό Δικαστήριο
ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ν.π.	Νομικό πρόσωπο
νπδδ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
νπιδ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ΟΕ ή Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
παρακ.	παρακάτω
παραπ.	παραπάνω
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
πρβλ.	παραβάλαε
ΠτΔ	Πρόεδρος της Δημοκρατίας
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
ΠΥΣ	Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου
Σ	Σύνταγμα
σ.	σελίδα
ΣΕΑΚ	Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
σ.σ.ε.	συλλογική σύμβαση εργασίας
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	στοιχείο
τόμ.	τόμος
τεύχ.	τεύχος
Τιμ. τόμ.	Τιμητικός τόμος
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (περιοδικό)